

WOHNLICH, ВЕНЕЦИЈАНСКО БИЈЕНАЛЕ АРХИТЕКТУРЕ 2008: ИЗЛОЖБА И ЊЕНА ГЕНЕЗА¹

WOHNLICH, VENICE BIENNIAL OF
ARCHITECTURE 2008:
EXHIBITION AND ITS GENESES

Апстракт

Пут од одговора у виду концепта на задату тему изложбе, преко опредмећења концепта у задатом или изабраном изложбеном простору - техничке репрезентације, до саме реализације изложбе води преко бројних пратећих активности које укључују и информативно пропагандне, као и активности у вези вернисажа и публикавања пратећег каталога као пропагандног, научног и едукативног инструмента изложбе. Намера овог рада је да укаже на неке тачке на тој трајекторији, а на примеру српског представника на Венецијанском бијеналу архитектуре 2008. године.

Кључне речи: изложба, концепт, генеза, пејзаж, ткање.

Abstract

The procession from the response, that comes in the form of concept, to the entitled exposition theme, via the materialization of that concept in the given or chosen exposition area (technical representation), up to the exhibition realization leads over the numerous accompanying activities that include informative propaganda, the activities concerning the preview and publishing catalogue as an advertising, scientific and educative instrument of the exhibition. The intention of this work is to point at some segments of that general trajectory at the example of Serbian pavilion in Venice biennale of architecture 2008².

Key words: Exhibition, concept, geneses, landscape, woof.

Овај текст настао је као кратка накнадна студија документације (скица, фотографија, имејлова (e mail), текстова свих врста) која је у свом исходу резултирала изложбом групе аутора на венецијанском Бијеналу архитектуре 2008. године.

Стога је текст тек разматрање генезе (настанка, стварања, порекла) једне изложбе – *wohlich* у Српском павиљону у Ђардинима у Венецији.

Свака изложба, као самосталан облик дифузије културе, резултат јенамера, стремљења, жеља и (не)могућности скупа учесника: кустоса, аутора, техничких сарадника, финансијера, политичара... Настаје кроз процес стручног – уметничког али и научноистраживачког рада на обради теме (задате или изабране) и прикупљања грађе, осмишљавања концепције изложбе и коначно њеног успостављања у изабрани простор.

* др Драгана Васиљевић Томић, архитекта, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

** мр Мариела Цветић, сликар, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

Универзитет у Београду – Архитектонски факултет
Булевар краља Александра 73, 2. спрат
11 000 Београд

Тел. бр.: 011 3225 254, Факс.: 011 3370 193

E-mail: draganavt@arh.bg.ac.yu,
marielacvetic@yahoo.com

1 У овом раду изложен је део резултата истраживања на пројекту "Истраживачко-едукативни процес и методологија истраживања трансформације града у контексту транзиције и у процесима глобализације и европских интеграција: урбани портрет Београда" (НИП 164003Д), који у периоду 2008-2010. године финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

2 Authors and curators of the exhibition in the national pavilion of Serbia, architects Ljiljana Blagojević, Dragana Vasiljević Tomić, Vladimir Milenković, and Tatjana Stratimirović, and artist Mariela Cvetic, are engaged in teaching at the University of Belgrade, Faculty of Architecture. The work on the exhibition included collaboration with fifty two students and young architects, as collaborators and participants. See exhibition catalogue: (Tatjana Stratimirović, ed.) *Wohnlich. XI International Architecture exhibition, Venice, Pavilion of Republic of Serbia*. Belgrade: Ministarstvo kulture Republike Srbije, 2008.

● ● ● БИЈЕНАЛЕ У ВЕНЕЦИЈИ

ВЕНЕЦИЈАНСКО БИЈЕНАЛЕ: Увод

Један од типова уметничких, ликовних изложби - међу којима су још и самосталне, ретроспективне студијске, колективне, тематске, групне и програмске изложбе - су манифестационе, такмичарске међународне изложбе које се организују најчешће бијенално, а чији циљ је праћење и критичко-теоријска валоризација врхунских домета савремене ликовне уметности у свету³, односно, у овом случају – архитектуре. (Уметничко) Бијенале у Венецији настало је у тренутку преображаја националних модернистичких култура у интернационалну модерност, а његова структура је пројектована као однос националних павиљона и интернационалне изложбе, односно у дијалектици модернизма као Хегеловски оријентисано мишљење: теза – национална уметност, односно национални локално-фолклорно или материјалистичко хегемони павиљони; антитеза – интернационални модернизам, односно групна интернационална изложба као норма у датом историјском тренутку, и синтеза – посебно дело уметника (аутора) појединца, оног који се уздиже изнад свог националног хоризонта и бива награђен⁴. Венецијанско бијенале је најстарије и оно носи траг националних селекција; актуелна су и уметничка бијенала у Сао Паолу, Истамбулско бијенале, Архитектонско бијенале у Пекингу...

Архитектонско бијенале је установљено 1980. године, премда сама архитектура као део (секција) уметничког бијенала постоји од 1975. године.

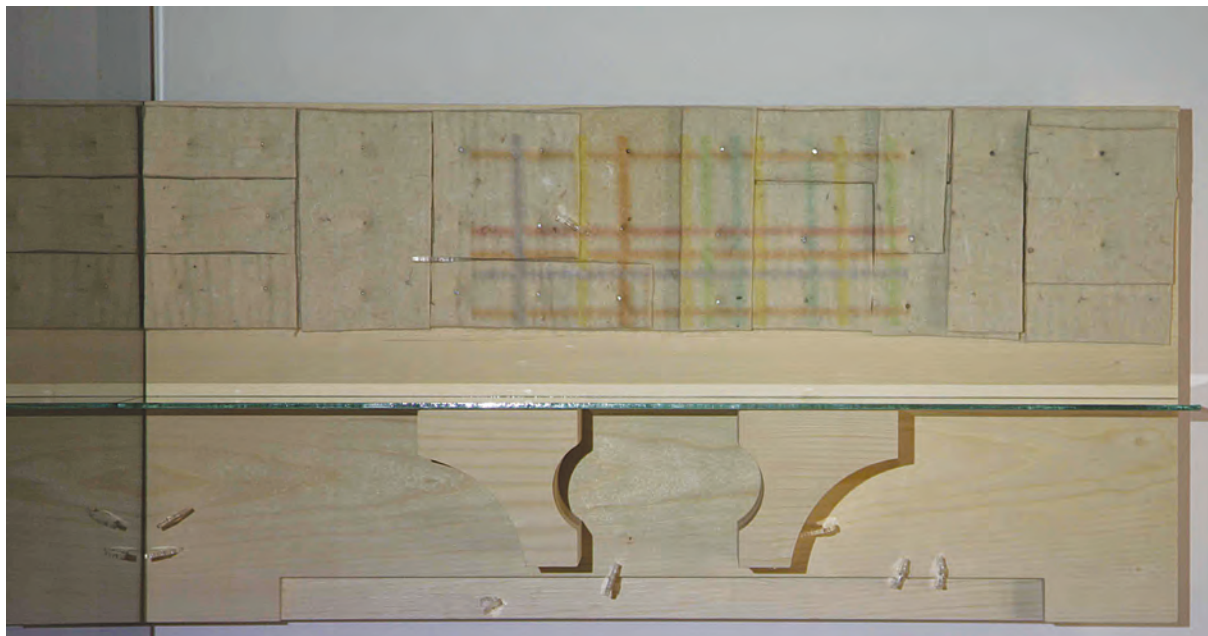
1. КОРАК: КОНЦЕПТ

Wohnlich је одговор на конкурс Министарства културе Републике Србије за представљање Србије на 11. Међународној изложби архитектуре у Венецији 2008. године⁵, и као таква реакција на овогодишњу тему уметничког директора Бијенала Арона Бетског (Aaron Betsky) *Out there. Architecture Beyond Building:* "Будући да су класичне зграде недовољне, или пак превелике да би представљале одговор потреби савременог живљења, инсистира се на спремности да се користе све форме, облици, слике и методе које би омогућиле да се уоквири, спозна и уреди свет који се непрекидно мења. Светови уметности, унутрашњег простора, пејзажа, видеа, филма и литературе могу и морају бити истражени у потрази за оваквим елементима. Не сме се допустити да зграде постану гробнице архитектуре већ стварати архитектуру која ће и у затвореном простору приказивати свет у коме живимо. 11. Међународно бијенале у Венецији представиће инсталације, манифесте, пејзаже и призоре архитектуре изван граница градитељства, као и експерименталну архитектуру из свих крајева света."⁶ сл. 1

- 3 Милена Дргићевић Шешић, Бранимир Стојковић, *Култура: менаџмент, анимација, маркетинг, CLIO*, Београд 2003, стр.142.
- 4 Шуваковић, Мишко, *Идеологија изложбе: о идеологијама Манифесте*, Платформа, СЦЦА, Завод за содобно уметност-Љубљана, бр.3, јануар 2002. www.ljudmila.org/scca/platforma3/suvakovic.htm, скинуто са сајта 9.06.2006. године
- 5 11. Међународна изложба архитектуре, Венеција 2008. / Павиљон Републике Србије / *wohlich*

- Ауторски тим - куратори, аутори поставке и текстова: Љиљана Благојевић, Драгана Васиљевић-Томић, Владимир Миленковић, Мариела Цветић, Татјана Стратимировић;
Покровитељ: Министарство културе Републике Србије
- 6 Из објаве теме конкурса Арона Бетског, www.labiennale.org/en/architecture/exhibition/, скинуто са сајта 9.03.2008. године

У складу са темом Бијенала, иницијални тематски оквир предлога концепта изложбе (кључна реч) био је - "пејзаж"⁷. сл. 2

Концепт *wohlich* (удобно, пријатно за становање) је постављен не само као изложба, већ и као теоријска претпоставка (конструкт) и идеја архитектуре.

Ткање: универзална креативна сила – глобални метод и локални код. Изабрани мотив (или код) у организацији изложбе преузет је од српских ткаља. Он има своју историју, варијације и генезу, а у суштини представља креативну активност која показује велику

слику о људском бићу као стваралачком актеру универзума. Простирка се користи за меру простора и симболично представља дом. Ткање је, као и музика, феномен који прати траг култура Србије, мобилни медиј који носи у себи записану поруку, и као такав нема граница, већ само локално читање и запис (инпут) који бележи и креативну и продуктивну међусобну зависност светских култура. Тема ткања дефинише слојевитост и суштинску међусобну повезаност и зависност градотворних елемената, јер промене у једној нити мењају значење кода. сл. 3

7 У документу Европске конвенције о пејзажу, појам 'пејзаж' означава простор, зону или територију, чији је карактер резултат акције и интеракције природних и/или људских фактора – пејзаж подразумева целину

која се мења кроз време и у којој су природне и културне компоненте нераздвојиве. (The European Landscape Convention, 2000. Cf. Council of Europe: http://www.coe.int/t/e/Cultural_Co-operation/Environment/Landscape/), скинуто са сајта 9.03.2008. године.

2. КОРАК: РЕАЛИЗАЦИЈА

Изложба је облик презентације уметничког рада у галеријском или музејском простору, те се у концепцијском смислу разликују: самосталне изложбе (један рад или већи опус), групне изложбе (радови групе аутора који нису обавезно повезани или су повезани темом или концептом), ауторске изложбе (приказује се актуелни проблем уметности) и изложбе као уметнички рад⁸.

Изложба (ауторски рад) *wohlich* је у исто време и самостална изложба (групе аутора), и групна изложба (изложених – презентованих аутора), али је најближа изложби као уметничком раду. Изложба као уметнички рад јесте галеријска поставка, али не само као збир међусобно аутономних изложених уметничких дела већ и инсталација (или амбијент) као смишљено организован простор у коме су уметничка дела у концептуалном али и ликовном односу. То може бити:

- реализовано од стране теоретичара уметности који не показује само изабрана дела или њима доказује своју тезу, него њима истражује сопствене фантазме и сл,
- реализовано од стране уметника који преузима улоге критичара кустоса, историчара,
- или обоје, као што је овде случај⁹.

Место: Павиљон Републике Србије у Вене-

цији. Посетилац изложбе постављен је у центар поставке: он активно учествује и сам бира пут и одабиром једне од боја бира и тему са којом почиње. Изложба је дизајнирана као виртуелни пејзаж. Модул сугерира промењивост и флексибилност. Модули су интегрисани у под за потребе излагања, а могућа је и интеграција екрана и интерактивних ајпода(i-pod). Поједини модули чине места за седење. Сл. 4

Унутар друштвене делатности и просторне климе, просуђују се могућности нашег визуелног *поља*, где јасно структурирана слика има предност над елементима нереда. Оваква слика подразумева да је целина - једна или већи број маса, које су првенствено одређене својим границама, јасно подручје једне територијалности са стратешким чвориштима и мотивационим деловима као акцентима. Акценти једне композиције, са свим својим специфичним особеностима, правовремено и ваљано оријентишу. Ако сваку средину, нама новонасталу, реконструисану или постојећу пратимо у овом делу њене стратегије, као последица ће се неминовно јавити представе о њеним мотивима, који нас преиспитују о сопственом индетитету и могућој уграђености и суделовању са њима.

Гледање је потреба телесне сигурности у простору, примећивање и опажање је утврђено

8 Шуваковић, Мишко, *Појмовник савремене уметности*, Хоретзку, Загреб, 2005., стр.287

9 Ибид, стр. 287

различитим вредностима човековог видног поља. Заправо, то је темељна димензија за све просторне програме, почев од оних где се тачке, односно површине осматрања узимају за основу читавог облика и положаја, до утврђивања вредности било ког простора. Човеково биће је дефиксирано биће: чим смо непокретни, ми смо негде другде, сањамо о једном неизмерном свету.

Како је виђење теме *Венецијанског бијенала* засновано на неконвенционалним социолошким и психолошким терминима, рад има за циљ преиспитивање односа између људског бића и одређеног амбијента. Овакав однос је чин идентификације, тј. признање да припадамо одређеном месту. Кроз њега усвајамо један свет, а његово настањивање одговара открићу себе самих и одређивање сопственог бити-на-свету.

Експерименталност рада заснива се на поимању граница као мембране спољашњег и унутрашњег, јавног и приватног, друштвеног и интимног, дозвољеног и недозвољеног. Осматра се простор који се налази "између" ствари, простор који спајајући раздваја, раздвајајући спаја; осматрају се људи, ствари, културе, индетитети, простори који се међусобно разликују. Постоје две врсте маргина:

■ погранични простор, физичка граница као простор, маргина са конкретном и очигледном конструкцијом, и

■ унутрашња, дубока, интимна маргина, везана за друштвена стања, наде и утопије које их прате. Маргине које се тешко јасно опажају иако са сигурношћу постоје. У разним формама и на разне начине обележавају *духовне хоризонте* и дају им облик, дубоко утичу на идентитете, више или мање аутентичне. сл. 5

Физичка граница је архитектура, односно граница коју она обележава је просторна и материјална у којој се отвара простор различитостима. Она је материјализована у виду подне поставке, интерфејс инсталације, и светлосне инсталације чијим суперпонирањем настају *слике, представе, хоризонти, који се модификују у зависности од посматрача, односно угла посматрања*. Будући да су равни тако постављене да представљају пејзаж, поматрач ће се увек видети различито, док предмет посматрања унутар Павиљона се модификује према посматрачу. То свакако укључује и покушај ширег погледа на ствари, разумевање другачијих аспеката (иако веома удаљених један од другог) о једној истој стварности, као деловима јединствене целине. Дати архитектонски оквир постаје сценографија интимног догађаја унутар ње, а пре свега, предуслов за настанак имагинарне границе. У жељи да буде центар датог простора, човек исцртава границу својом личношћу и идентитетом. Ова линија, још увек непозната, за коју се не зна како се црта, нити да ли има неку боју, и за коју се мисли да је небитна, означава на мање или више очигледан начин, сва места и дефинише личност или индетитет.

Инсталација у Павиљону је покретна, непрекидно се мења - архитектура јој то омогућује. Та слика је вештачка творевина и према посматрачу настаје као аспирација и очекивање једне заједнице, дакле из друштвених и интимних, а не географских разлога. Слика постаје приватни лични хоризонт чија неизмерност се рађа из скупа импресија које немају много заједничког с географским подацима.

Унутра конкретно је разбијено са споља пространим. Дакле, простор се претвара у поетски, јер му је дато више од простора но што га објективно има, што значи ићи са експанзијом његовог интимног простора. Овај амбијент је увек у односу са оним већ датим, тј. са природом која у нашем контексту означава предео са свим његовим како општим,

тако и посебним обележјима, чиме се достиже човекова тежња за припадањем.

Објекат је посвећен томе да споји посматрача и слике у природној светлости, где се природна светлост користи не толико да би се добила светлост за виђење, већ у циљу одржавања контакта са спољашњом природном околином и са променама које нам доносе. Указују се слике хоризонталних путања конкретних деловања света, које у укупности сачињавају раван бесконачног простирања.

Очигледно, представа се мења према ситуацији и конкретном посматрачу, чиме се развија још једна феноменологија оријентисања, феноменологија животног простора. У тако створеним условима посматрач има могућност на сагледавање затеченог стања око себе, персонализујући их. Анализа оријентисања открива да усвајање једног света не значи само идентификовање са особинама утеловљеним стварима, већ и оријентисање у простору којег оне сачињавају. Дакле, посматрач напушта архитектонску веродостојност и препушта се слободи имагинације.

Изложба себи поставља за циљ укључење свих чула у интерактивни приказ: вид, слух, додир и то постиже:

1. одређеним кретањем великог броја посетилаца, између статичних подних инсталација са једне стране, и динамичних, дигиталних и интерактивних приказа са друге стране зацртана је путања посетилаца - посетилац је инволвиран путем акције и интерактивних екрана, игара;
2. многобројним, али промишљено одабраним ајподима (слике), изложеним у непосредном видном пољу посетилаца; то су тематски нуклеуси, карактеристичне теме;

3. дигиталним статичним екранима на столонима са приказом свих тематских група по избору куратора и аутора: *beyond project, aesthetics of utilitarian, urban portrait, essay, dialog*;

5. светлосном инсталацијом.

Сегрегација изложбе одвија се просторним и временским дистанцама уз дејство на кретање посетиоца, успостављањем секвенци и избором кретања наизменичним коришћењем кревета. Промена положаја подне поставке и тематски постављених ајподова има за циљ промену ритма кретања што продукује задржавање посетиоца. Потреба за избором успоставља промене мисаоног процеса. Ово представља и истовремено вишеструко креирање нелинеарних стратегија мисли.

Порука. Слојевитост преношења информације огледа се кроз први импулс идентификације Павиљона Србије, који просторним решењем врши имплозију унутрашњег простора ширећи утицај на околни простор. Други импулс представља формалне, материјалне и визуелне приказе, који даје вишезначне одговоре на низ недоумица проистеклих након посматрања Павиљона споља. Кретање посетилаца око објекта омогућава комуникацију са основном темом изложбе. Не постоји граница спољног и унутрашњег простора. Сагледавањем универзалног простора преноси се основна порука - околност у којој се идентификује посматрач утиче на његов мисаони дијаграм. Избор прилаза, опсервације без граница, задржавања и дијаграм кретања без дефиниције споља/унутра представља индивидуални експеримент. Визуелни идентитети кроз експеримент кретања, стајања и сагледавања преносе се на шири контекст ван Павиљона.

Литература:

Шуваковић, Миодраг, *Појмовник савремене умјетности*, Хоретзку, Загреб, 2005.

Милена Дргићевић Шешић, Бранимир Стојковић, *Култура: менаџмент, анимација, маркетинг*, CLIO, Београд 2003.

Шуваковић, Миодраг, *Идеологија изложбе: о идеологијама Манифесте*, Платформа, СЦЦА, Завод за содобно уметност-Љубљана, бр.3, јануар 2002. www.ljudmila.org/scca/platforma3/suvakovic.htm, скинуто са сајта 9.06.2006. године